

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol.9, No.2, 2014, pp. 683-694

OJED

An Online Journal
of Education
<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม YOUTH'S LEARNING PROCESS FOR ENHANCING CULTURAL IMMUNITY

นางสาวชมพูนุช ลลิตมมงคล *

Chompoonooch Lalitmongkol

อ.ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร **

Ubonwan Hongwityakorn, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน 2) เพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขในการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 568 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS FOR WINDOW นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม และผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งสนทนากลุ่ม (focus group) ตัวแทนกลุ่มเยาวชน ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีระดับภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมด้านภาษาตามการรับรู้ของตนเอง สอดคล้องกับระดับที่สังคมยอมรับได้ ในขณะที่ด้านการแสดงออกทางเพศ การบริโภค และการแต่งกาย ไม่สอดคล้องกับระดับภูมิคุ้มกันตามที่สังคมคาดหวัง เยาวชนส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนรู้แบบเป็นระบบและต่อเนื่องมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมการใช้ภาษา ในขณะที่บ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุดและครอบครัวเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมด้านการบริโภค การแต่งกาย และแสดงออกทางเพศ ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ควรมีการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างครอบครัวและสถานศึกษา โดยบูรณาการเรื่องภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมเข้ากับเนื้อหาวิชาเรียนในทุกกลุ่มสาระ พัฒนาบุคลากรในการให้ความรู้และจัดกิจกรรม ปรับปรุงสื่อและกิจกรรม จัดหาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และได้ประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชา พัฒนศึกษา

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: nooch_noochii@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชา พัฒนศึกษา

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: ubonwan_h@yahoo.com

ISSN 1905-4491

Abstract

The objectives of this research were 1) to study cultural immunity of youth based on their perception 2) to analyze state factors and conditions of youth's learning processes for enhance cultural immunity and 3) to propose guidelines for youth's learning processes in order to enhance cultural immunity. The research sample consists of data collected from 568 youths aged between 15-24 years old in Bangkok, this data was analyzed by using the computer program SPSS FOR WINDOWS. In addition, the researchers interviewed experts in culture and children and youth professionals, including focus groups representing youth groups, families, communities and involved agencies. The researcher will present the results of a questionnaire and interviews.

The results of the study were as follows:-

According to the perception of the youth, their level of cultural immunity in terms of language is socially acceptable while their levels of cultural immunity in terms of sexuality, consumer culture and propriety of dress are not consistent with social expectations. The majority of the youth think that a consecutive and systematic process is the most effective way of enhancing cultural immunity regarding language. While home is the most important learning resource and family is the most influential factor in determining cultural immunity regarding consumer culture, sexuality and propriety of dress. Therefore, the proposed guidelines for enhancing cultural immunity through the learning process consists of building relationships and partnerships between families and schools, the integration of cultural immunity into the content of all subjects, training personnel in imparting knowledge and managing activities, improving media and providing appropriate learning resources. These measures will improve the learning process and allow the youth to get the most out of learning.

คำสำคัญ: ภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม / กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน

KEYWORDS: CULTURAL IMMUNITY / YOUTH'S LEARNING PROCESS

บทนำ

โลกยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติอย่างรวดเร็วรุนแรง โดยเฉพาะมิติทางวัฒนธรรมที่มีการไหลเวียนแพร่กระจายวัฒนธรรมจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง เยาวชนบางส่วนในสังคมที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงและคล้อยตามกระแสความนิยมในสังคมได้ง่าย จึงรับเอาวัฒนธรรมกระแสโลกที่ไม่เหมาะสมมาใช้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดการคัดกรอง และขาดความตระหนักถึงความสำคัญในวัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลให้เยาวชนเหล่านั้นมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์และไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมอันดีงาม ด้วยเหตุนี้ จึงมีงานวิจัยจำนวนมากที่ให้ความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการแสดงออกทางเพศ หมายถึง การแสดงออกในเรื่องเพศอย่างเหมาะสม รู้จักรักนวลสงวนตัว การให้เกียรติเพศตรงข้าม วัฒนธรรมการบริโภค หมายถึง การรู้จักบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย การรู้จักเลือกรับเอาวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่ดี วัฒนธรรมการแต่งกาย หมายถึง การรู้จักแต่งกายให้เรียบร้อย เหมาะสมต่อรูปร่าง เพศ วัย รวมทั้งสถานที่และสถานการณ์ และวัฒนธรรมด้านการใช้ภาษา หมายถึง การใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน (ธงชัย สมบูรณ์, 2549; สายชล สัตยานุรักษ์, 2550; ศิริพร วุฒิกุล, 2549; เปรม ติณสูลานนท์, 2543 และ ภัณญามล กระต่ายแก้ว, 2550)

การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชน ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ประกอบด้วยการอนุรักษ์ เลือกรับ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม สำหรับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการสงวนและรักษาอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของชาติ ควรเสริมสร้างความรู้และความสามารถด้านวัฒนธรรมเพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ หากคนในสังคมมีความรู้และความเข้าใจในพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคม ก็จะสามารถบำรุงรักษาวัฒนธรรมให้ เจริญงอกงามต่อไป นอกจากการอนุรักษ์แล้ว เยาวชนยังต้องมีความสามารถในการเลือกรับวัฒนธรรมภายนอก ที่มีความเหมาะสมกับตนเองและสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมที่หลั่งไหลและเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นั้น มีทั้งวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย และที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นความสามารถในการคัดกรอง จึงเป็น เรื่องสำคัญที่เยาวชนต้องได้รับการให้ความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดผล กระทบด้านลบหรือเกิดน้อยที่สุด แต่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในบางวัฒนธรรมที่ ล้าหลัง ก็อาจไม่เหมาะสมในบางสถานการณ์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับและเปลี่ยนวัฒนธรรมนั้นให้มีความ สอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อม และปัจจัยต่างๆ เพื่อให้วัฒนธรรมนั้นยังสามารถดำรงต่อไปได้ ดังนั้น การที่ เยาวชนมีความรู้และความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีความเหมาะสมกับตนเอง และรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จะช่วยให้เยาวชนสามารถมีภูมิคุ้มกันมากพอจะสามารถในการรับมือกับกระแส วัฒนธรรมที่ยังคงเคลื่อนไหว และยังธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยไว้ได้ท่ามกลางความหลากหลายทาง วัฒนธรรม (เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์, 2552; Roger, E.M. 1976; Saaksjarvi, M. 2003; Luthje, C. 2004)

ปัจจุบันมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางภาครัฐและเอกชนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเยาวชน ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชน เช่น สำนักเฝ้าระวังทาง วัฒนธรรม สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) มูลนิธิกองทุนไทย รวมถึง สถานศึกษาต่างๆที่มีการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรม การรณรงค์ การเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม และการ ก่อตั้งโครงการต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางวัฒนธรรมและส่งเสริมความสามารถและทักษะทาง วัฒนธรรมของเยาวชน และพบว่ามีกลุ่มเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มเยาวชนที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กลุ่มเยาวชนที่สามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมสากลให้เข้ากับ วัฒนธรรมไทยได้อย่างสร้างสรรค์ และกลุ่มเยาวชนที่มีการเลียนแบบวัฒนธรรมที่ดีของชาวต่างชาติ โดย รูปแบบการมีส่วนร่วมนี้อาจเป็นกลุ่มเยาวชนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว หรือการร่วมเป็นสมาชิกของ กิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้น แต่จากการสำรวจกลับพบว่า เยาวชนบางกลุ่มยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และมีค่านิยมผิดๆ ดังจะเห็นได้จาก พฤติกรรมการแสดงออก การแต่งตัวที่ไม่เหมาะสม การเผยแพร่ภาพโป๊ เปลือยของตนเองหรือคลิปเต้นท่าทางยั่วยวนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น ยูทูบ (you tube) เฟสบุค (face book) ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้นับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ข้อมูลเหล่านี้สามารถบ่งชี้ว่าแม้จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบใน การสนับสนุน หรือคอยสอดส่องดูแล แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านี้ได้ หรือมี กลุ่มเยาวชนที่แบบอย่างที่ดีแล้วแต่การดำเนินการของกลุ่มเยาวชนก็ยังไม่มีความเพียงพอที่ไปขับเคลื่อนให้กับ เยาวชนด้วยกันเองในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เมื่อศึกษาสภาพการเรียนรู้ของเยาวชนพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนได้แก่ เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมน้อย สาเหตุอาจเกิด จากการประชาสัมพันธ์ที่ล้มเหลว ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่ได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของ วัฒนธรรม แต่กลับเน้นและให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมที่ ไม่มีผลตอบแทนหรือเกรด ทำให้เยาวชนบางกลุ่มรับรู้ข้อมูล แต่ก็ละเลยที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาเรื่องเวลา เนื่องจากเวลาของเยาวชนส่วนใหญ่หมดไปกับการเรียนและกิจกรรมในห้องเรียน นอกจากนี้ยังพบปัญหากลุ่ม เยาวชนขาดความรู้เชิงวิชาการในเรื่องที่กำลังดำเนินงานและความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างกิจกรรมรูปแบบ

ใหม่ ขาดงบประมาณ และอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมชุมชน ในภาพรวม กลุ่มเยาวชนจะมีส่วนร่วมในระดับน้อย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมคิด วางแผนดำเนินการ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล (กมลทิพย์ ชนะกานนท์, 2543; พิมพ์ชนก เทพโพธา, 2550) จึงทำให้การขยายกลุ่มน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

แนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชนโดยภาพรวมนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประสานร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแม้กระทั่งตัวเยาวชนเอง ก็สามารถเป็นกลไกที่จะขับเคลื่อนเยาวชนด้วยกันเองให้เกิดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในด้านความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมแต่ละด้านที่ถูกต้อง ทั้งวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมต่างชาติ มีความตระหนักถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ความเป็นไทย ตระหนักถึงหน้าที่ของเยาวชนไทยที่ต้องช่วยกันอนุรักษ์ สืบทอดเจตนารมณ์ ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา และทักษะทางวัฒนธรรมในการเลือกรับ ปรับเปลี่ยนและผสมผสานวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นในด้านองค์ความรู้ที่ถูกต้อง การจัดสาระการเรียนรู้ ต้องมีความสมดุลและเหมาะสมกับวัย ความต้องการ และความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้ จะต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ ความคิด ความสามารถ และมีความสุขในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเยาวชนแต่ละคนที่มีความแตกต่างทั้งทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในด้านเนื้อหา วิธีการการเรียนรู้ที่เหมาะสม รูปแบบกิจกรรมต่างๆและแหล่งการเรียนรู้แหล่งการเรียนรู้ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีความหลากหลาย และเพียงพอที่จะใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตามความถนัด ความต้องการ และความสนใจของเยาวชนรวมถึงสภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆในการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เช่น การใช้เวลาว่างของเยาวชน การสนับสนุนจากคนในครอบครัว ความร่วมมือจากหน่วยงานที่ทั้งในด้านของการให้ความรู้ ทรัพยากร และงบประมาณ เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย สามารถเลือกรับวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับตนเองและสังคมไทย รวมถึงการปรับประยุกต์ ผสมผสานวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม และเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเกิดการขยายผลในวงกว้าง ควรมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น ครอบครัว ชุมชน และสังคมเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกัน อันก่อให้เกิดการเรียนรู้และได้ประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. การศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในด้านเนื้อหา วิธีการ กลไกการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก และทักษะทางวัฒนธรรม
2. การวิเคราะห์สภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขในการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ทรัพยากรและงบประมาณ
3. แนวทางการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอแนวทางการเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อให้เกิดความสามารถในการอนุรักษ์ การเลือกรับ และการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการแสดงออกทางเพศ วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านการใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้คือ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของประชากรสูง จากการอพยพมาอยู่อาศัยและทำงานในพื้นที่ของประชากรจากหลายภูมิภาค ส่งผลให้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมจากการกระจายตัวของประชากร การใช้ที่ดิน ความหลากหลายทางศาสนา ระดับเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา รูปแบบการทำงานและการใช้ชีวิต จึงมีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ศึกษาเรื่องภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขในการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการวิจัยภาคสนามในกลุ่มเยาวชนที่เป็นพื้นที่ที่ศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ตอน แต่ละตอนมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสถานะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน โดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 - 24 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มแบบง่าย สำหรับแบบสอบถามมีแนวคำถามหลักเกี่ยวกับสถานะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชนใน 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการแสดงออกทางเพศ วัฒนธรรมการแต่งกาย และวัฒนธรรมการใช้ภาษา เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามทั้ง 568 ฉบับแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS FOR WINDOW นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสรุปสถานะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน

2. วิเคราะห์สภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขในการเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน และตัวแทนกลุ่มเยาวชนที่ทำงานด้านวัฒนธรรม จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสร้างประเด็นการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ครู อาจารย์ในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และชุมชนที่ทำงานด้านการพัฒนาเยาวชน ในประเด็นปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของเยาวชนในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

3. นำเสนอกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม มายกร่างแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับเยาวชน ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน จำนวน 10 คน เพื่อสอบถามถึงความเป็นไปได้ตามแนวทางดังกล่าว และนำผลการสัมภาษณ์มาปรับปรุงร่างก่อนนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรับผิดชอบด้านวัฒนธรรม หรือมีประสบการณ์ตรงด้านการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตรวจสอบต่อไป เพื่อให้ได้แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมได้พิจารณาถึงแนวทางในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชนจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความตระหนัก และทักษะทางวัฒนธรรม ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านจะช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมคือ การอนุรักษ์วัฒนธรรม การเลือกรับวัฒนธรรม และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใน 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการแสดงออกทางเพศ วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านการใช้ภาษา ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคม มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้วัฒนธรรมไทยยังดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นไทยไว้ได้ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ทรัพยากรและงบประมาณ สามารถนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาวะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน

จากผลการสำรวจเยาวชน อายุตั้งแต่ 15- 24 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 568 คน พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ในลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย พนักงานบริษัท และรับจ้างทั่วไป มีฐานะปานกลางถึงดีมาก แสดงถึงสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติมีความสำคัญลดลง เมื่อพิจารณาการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพราะไม่รู้ แสดงถึงการเข้าถึงข้อมูลของเยาวชน และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ยังไม่ประสบความสำเร็จมาก

พอ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมมักเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้จัด ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมปีละ 2-3 ครั้ง

เยาวชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแสดงออกทางเพศที่เหมาะสมหมายถึง แสดงออกให้ถูกที่ ถูกเวลา ถูกคน และเหมาะสม ไม่เห็นด้วยกับการอยู่ก่อนแต่ง และไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ในขณะที่มีเยาวชนจำนวนหนึ่งเห็นด้วยกับการอยู่ก่อนแต่ง และยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน แม้ว่าเป็นจำนวนน้อยกว่า แต่ถือเป็นจำนวนที่มากพอสมควร คิดเป็นร้อยละ 38.2 และ 32.9 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่เลือกที่จะปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับความรักกับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ และเมื่อมีปัญหาด้านความรักแล้วเยาวชนส่วนใหญ่ เลือกที่จะบอกมากกว่าไม่บอก โดยเยาวชนชายจะบอกเฉพาะปัญหาที่รุนแรง เยาวชนหญิงบอกเพราะพ่อแม่รับรู้ตั้งแต่แรก ในขณะที่เยาวชนเพศทางเลือกไม่บอกเพราะคิดว่าแก้ปัญหากเองได้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมด้านการแต่งกายพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่คิดว่าตนเองแต่งกายเหมาะสมแล้ว และเมื่อแต่งเครื่องแบบจะแต่งกายอย่างถูกต้อง คิดเป็นร้อยละถึงร้อยละ 63 และ 62 ตามลำดับ ในขณะที่เยาวชนเคยถูกตำหนิเรื่องการแต่งกาย ร้อยละ 51 โดยพ่อแม่เป็นผู้ที่ตำหนิเรื่องการแต่งกายมากที่สุด จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องความเหมาะสมของการแต่งกายของเยาวชน และในมุมมองของผู้ใหญ่ในสังคมนั้นมีบรรทัดฐานที่ไม่เท่ากัน โดยเยาวชนคิดว่าว่าตนแต่งกายได้เหมาะสมแล้ว แต่ผู้ใหญ่ในสังคมยังคงมองว่ายังไม่เหมาะสมจึงท้วงติงหรือตำหนิ นอกจากนี้เยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายไทยคือ ควรมุ่งเน้นไปที่ความสุภาพเรียบร้อยและเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องแต่งกายด้วยชุดไทยก็ได้ เพราะไม่เป็นที่นิยม และมีความเห็นว่าชุดไทยควรใส่เฉพาะโอกาสสำคัญเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแนวทางการเลือกรับวัฒนธรรมการแต่งกายในแบบที่ตนเองชอบและตามกระแสนิยมเป็นส่วนมาก โดยมีเพื่อนดารานักแสดงที่เป็นที่นิยมเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการแต่งกายรองลงมาจากความชอบส่วนตัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมด้านการบริโภคพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมการบริโภคอาหารแบบเน้นความสะดวกและรวดเร็วเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 68 โดยเยาวชนชายและเพศทางเลือกมักเลือกรับประทานอาหารที่สะดวกและอร่อย ในขณะที่เยาวชนหญิงเลือกรับประทานอาหารที่สะดวกและสะอาด ในขณะที่เดียวกันอาหารที่เยาวชนเลือกน้อยมาก ได้แก่ อาหารนานาชาติและอาหารในห้าง คิดเป็นร้อยละ 6 และ 4 ตามลำดับ เยาวชนมีความเห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมการบริโภคว่าหมายถึงการกินอาหารที่มีประโยชน์ และสะอาด วิธีการกินแบบไทยคือการกินแบบพอเพียง แสดงให้เห็นว่า แม้อาหารต่างชาติดูทันสมัยและดูเหมือนเป็นที่นิยมในกลุ่มเยาวชน แต่ในความเป็นจริงแล้วเยาวชนส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่าอาหารไทยยังคงเป็นอาหารจานหลักที่บริโภคเป็นประจำมากกว่า แต่ที่ปัญหานั้นเป็นห่วงคือ ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากใช้ชีวิตแบบเร่งรีบ เน้นความสะดวกเป็นหลัก และการเลือกกินแต่อาหารที่ถูกปาก ไม่ได้คำนึงสารอาหารที่ร่างกายได้รับมากนัก ส่งผลให้ร่างกายได้รับพลังงานส่วนเกินและขาดสารอาหารที่จำเป็น

ในส่วนของปัญหาวัฒนธรรมด้านการใช้ภาษานั้น เยาวชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาไทยอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ บุคคล และถูกกาลเทศะ ความถูกต้องของการใช้ภาษาตามแบบแผน มีแนวทางการอนุรักษ์ภาษาไทยว่าควรฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง ในขณะเดียวกัน ก็ให้การยอมรับและพร้อมจะเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย กลุ่มตัวอย่างนิยมพูดคำแสลงเฉพาะกับคนที่สนิทเท่านั้น จะเห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีระดับภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมด้านภาษาตามการรับรู้ของตนเองมากพอสมควร

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขในการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากเยาวชนพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมการบริโภค การแต่งกาย และการแสดงออกทางเพศ คนในครอบครัวคือ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44 26 และ 46 ตามลำดับ และมีความเห็นว่าบ้าน คือ แหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41 25 และ 35 ตามลำดับ ในขณะที่การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมการใช้ภาษา ครู คือผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44 และมีความเห็นว่าสถานศึกษา คือ แหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 ในขณะเดียวกันแหล่งการเรียนรู้อีกหนึ่งแหล่งที่มีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆได้ง่าย และรวดเร็วมาก แต่ก็ยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีระบบคัดกรองน้อยและไม่ทั่วถึง ข้อมูลที่พบมีทั้งเชื่อถือได้และไม่ได้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารเรื่องเกี่ยวกับเพศ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เยาวชนให้ความสนใจที่จะศึกษาจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดถึงร้อยละ 21 นอกจากนี้ยังพบว่า แหล่งการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจน้อย ได้แก่ สถานที่ราชการ และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะด้านการใช้ภาษา เยาวชนมีการเรียนรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์น้อยที่สุด เพียงร้อยละ 8 เท่านั้น

วิธีการการเรียนรู้ที่เยาวชนคิดว่ามีประสิทธิภาพในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมในทุกด้านมากที่สุดคือ การเรียนรู้ที่มีผู้จัดเป็นหลักสูตรที่มีระบบและต่อเนื่อง และวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพรองลงมาคือ การศึกษาหาความรู้ข้อมูลต่างๆด้วยตนเอง

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1) สภาวะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านภาษาตามการรับรู้ของตนสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม แม้ว่าภาษาจะเป็นวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในหมู่วัยรุ่นมักมีคำศัพท์ใหม่ๆเกิดขึ้นอยู่เสมอ เป็นเหตุการณ์ที่มีมาในทุกยุคสมัย แต่ก็เป็นเพียงกระแสที่นิยมเพียงช่วงเวลาหนึ่ง เมื่อมีคำใหม่ๆมา คำศัพท์วัยรุ่นที่เคยนิยมก็ถูกลืมไป จึงไม่เป็นปัญหาเรื่องการใช้ภาษามากนัก และในเรื่องของความเหมาะสมในการใช้นำนั้นพบว่า เยาวชนเลือกที่จะใช้คำที่แสดงความเป็นกันเอง หรือบางครั้งหยายคายเฉพาะกับเพื่อนหรือคนที่สนิทเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนไทยให้ความสำคัญกับคนไทยเคารพนับถือผู้อาวุโสมาตั้งแต่โบราณกาล บุคคลที่อายุมากกว่าก็จะถูกเรียกว่า ลุง ป้า น้า อา และพี่ แม้ว่าจะไม่ได้เกี่ยวข้องในระบบเครือญาติกันแต่อย่างใด ทำให้การเลือกใช้ภาษากับผู้ที่อาวุโสกว่าจึงเป็นไปในลักษณะที่เหมาะสม ในขณะที่การแสดงออกทางเพศ การบริโภค และการแต่งกาย พบว่าเยาวชนมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม เช่น เยาวชนมองว่าการแต่งกายที่ไม่สุภาพนั้น หากไม่ได้อยู่ในสถานที่ราชการ หรือวัดก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ไม่ดีอะไร หรือมองว่าการมีเพศสัมพันธ์หากรู้จักป้องกันก็สามารถมีได้ ในขณะที่ผู้ใหญ่ในสังคมคาดหวังว่า เยาวชนควรแต่งกายเรียบร้อยกว่านี้ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องต้องห้าม สังคมมองว่าเรื่องเหล่านี้เป็นปัญหา แต่ก็เพิกเฉยที่จะแก้ไขหรือป้องกัน กลับปล่อยปละละเลยปัญหาเหล่านี้ โดยจะเห็นได้จากสื่อโทรทัศน์ช่องฟรีทีวีต่างๆที่มีการนำเสนอค่านิยมการแต่งกายแฟชั่น นุ่งสั้น หรือละครที่มีเนื้อหาหรือภาพการแสดงความรักอย่างเปิดเผยเป็นเหตุให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ

แม้ว่าสถานการณ์ปัญหาการบริโภคนิยม กระแสนิยมอาหารต่างชาติจะยังไม่เป็นปัญหามากนัก เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่าอาหารไทยยังคงเป็นอาหารจานหลักที่บริโภคเป็นประจำมากกว่าแต่ในแง่ของความครบถ้วนของสารอาหารและสุขภาพก็ควรเป็นประเด็นที่ต้องใส่ใจ เพราะการเลือกรับประทาน

อาหารตามสั่ง หมายถึงเยาวชนก็จะสั่งตามที่ยากรับประทานเท่านั้น หากเด็กคนไหนไม่กินผัก ก็จะไม่สั่งเมนูที่มีผักเลย โดยไม่มีใครบังคับหรือท้วงติงใดๆ เมื่อมีพฤติกรรมการกินเช่นนี้นานวัน ผลเสียด้านสุขภาพก็จะตามมา นอกจากนี้ยังพบว่าวัฒนธรรมการแต่งกายกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแนวทางการเลือกรับวัฒนธรรมการแต่งกายในแบบที่ตนเองชอบและตามกระแสนิยมเป็นส่วนมาก โดยมีเพื่อน ดารานักแสดงที่เป็นที่นิยมเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการแต่งกายรองลงมาจากความชอบส่วนตัว สอดคล้องกับที่ผลการวิจัยของ รวีพร อัมโรจน์ (2544) ที่กล่าวว่า ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการแต่งกายของนักเรียนในเขตเมืองมาจากกลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชนต่างๆมากกว่าการเรียนรู้จากครอบครัว

จากการวิเคราะห์สภาวะภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามการรับรู้ของเยาวชน จะเห็นได้ว่ายังมีเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการขาดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องพบว่า มีความเห็นร่วมกันเรื่องเยาวชนกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุด ได้แก่ เยาวชนที่ถูกเลี้ยงดูให้มีต้นทุนทางชีวิตต่ำ ขาดการได้รับการดูแลจากผู้ปกครองหรือครอบครัวอย่างใกล้ชิด รวมทั้งกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและเด็กนอกระบบการศึกษา ก็ถือว่ามีความเสี่ยงมากเช่นกัน ในขณะที่กลุ่มเยาวชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่มีความเห็นว่าเด็กที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็นช่วงที่เยาวชนกำลังอยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง และมีความเป็นตัวของตัวเองสูงกว่าวัยอื่นๆ

2) สภาพการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เนื่องจากไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารมาก่อนนั้น แม้ว่าการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของโครงการ กิจกรรมเหล่านั้นนั้นสามารถทำได้ง่าย ทำได้ทุกที่และตลอดเวลา อาจเป็นเพราะเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจ หรือตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม จึงไม่ได้ใส่ใจที่จะค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม บางครั้งอาจเคยได้เห็น หรือได้ยินผ่านสื่อต่างๆแต่ก็ไม่ได้สนใจที่จะเข้าไปศึกษา หรือต้องการเข้าร่วม ปัญหาเหล่านี้สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการปลูกฝังเรื่องความสำคัญของวัฒนธรรม เนื่องจากการดำเนินวิถีชีวิตที่เร่งรีบของคนในเมือง ผู้ปกครองต้องทำงานหาเช้ากินค่ำ ปัญหาเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นปัญหาหลัก ทำให้มองข้ามปัญหาด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้ปกครองหลายคนให้ความสำคัญกับผลการเรียนของลูก สนับสนุนกิจกรรมทางวิชาการมากกว่ากิจกรรมเพื่อสังคม ทำให้เยาวชนมีสภาพการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนที่น้อยมาก

3) ปัจจัยและเงื่อนไขการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ยังคงมีความคิดเห็นว่า ครอบครัวเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อตนเองในเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของวชิราภรณ์ สังข์ทอง (2554) ที่กล่าวว่าสมาชิกในครอบครัวหรือเครือญาติ เป็นบุคคลสำคัญที่สามารถสนับสนุนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ขณะที่แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า สถาบันครอบครัวที่เป็นหน่วยเล็กที่สังคมแต่มีพลัง และมีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็กและเยาวชน แต่การที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเสริมพลังให้ครอบครัวที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้นกลับมามีบทบาทในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้เยาวชนเป็นเรื่องที่ทำได้ยากที่จะดำเนินการให้ทั่วถึงทุกครัวเรือน ดังนั้นหน่วยงานต่างๆที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม จึงเน้นไปที่การส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมต่างๆ เด็กจะมีประสบการณ์การเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในช่วงที่จัดกิจกรรม ช่วยให้เด็กรู้จักการคิดวิเคราะห์ และการคิดหาวิธีการแก้ปัญหามากขึ้น เมื่อสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง พัฒนาเป็นคนที่มีความเป็นผู้นำ และเกิดภูมิคุ้มกันในตนเองได้ในที่สุด แม้ว่าจะมีการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ ขึ้นมากมายแต่ก็ยังพบปัญหาว่า กิจกรรมที่จัดนั้นไม่ดึงดูดใจเยาวชนเท่าที่ควร หรือมีเยาวชนเข้าร่วมน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนจำนวนเยาวชนทั้งหมดที่มีสิทธิ์เข้าร่วม นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านงบประมาณ ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน และปัญหาการขาดการสร้างพื้นที่แหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า เงื่อนไขด้านบุคคลที่ดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กร กับบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนในวัฒนธรรมด้านต่างๆ ไม่สอดคล้องกัน จึงทำให้การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาหากลุ่มองค์กร หรือเครือข่ายที่จะเป็นตัวกลางในการสร้างพลังให้กับครอบครัว เพื่อเป็นสถาบันหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชนต่อไป

นอกจากนี้ยังพบว่า วิธีการการเรียนรู้ที่เยาวชนคิดว่ามีประสิทธิภาพในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมในทุกด้านมากที่สุดคือ การเรียนรู้ที่มีผู้จัดเป็นหลักสูตรที่มีระบบและต่อเนื่อง และวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพรองลงมาคือ การศึกษาหาความรู้ข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของเยาวชนในการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม โดยผู้จัดควรมีการจัดทำแผนงาน หรือหลักสูตรที่มีการกำหนดเนื้อหา ระยะเวลาดำเนินการ ให้มีรูปแบบตรงตามความต้องการของเยาวชนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนสนใจอยากเรียนรู้มากขึ้น โดยอาจให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด วางแผนดำเนินการ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เนื่องจากกิจกรรมที่เยาวชนจัด และชักชวนโดยเยาวชนจะได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มเยาวชนด้วยกันเอง ทั้งนี้ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียนอาจช่วยจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ช่วยกันเป็นหูเป็นตาเฝ้าระวัง และคัดกรองแหล่งข้อมูลที่เป็นโทษออกจากแหล่งข้อมูลที่เยาวชนสามารถเข้าถึง แม้จะไม่สามารถป้องกันได้ทั้งหมด แต่ก็ช่วยลดปริมาณความเสี่ยงลงได้ เมื่อมีการจัดการอย่างต่อเนื่องก็จะช่วยให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดความรู้ความเข้าใจ จนสามารถที่จะอนุรักษ์ เลือกรับ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม นั่นคือการมีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมในที่สุด

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

- 1) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมส่งเสริมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการทำแผนโครงการกิจกรรมต่างๆ โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด วางแผนดำเนินการ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล
- 2) โรงเรียนควรมีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชน มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมลงในกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 3) ชุมชนที่มีการส่งเสริมและพัฒนาภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมของเยาวชนแต่ละชุมชนมีบริบทที่แตกต่างกัน ปัจจัยเงื่อนไข ของแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในด้านเนื้อหา วิธีการ และแหล่งการเรียนรู้ ควรมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการ ความพร้อม และความสามารถของแต่ละชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาบทบาทของสังคมในการเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน
- 2) ศึกษาปัจจัย เงื่อนไขการเสริมพลังขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ให้สามารถสร้างเครือข่ายและขยายผลในวงกว้าง
- 3) ควรมีการศึกษาแนวทางการปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาการเรียนรู้ของเยาวชนในสถาบันการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เกิดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลทิพย์ ชนะกานนท์. 2543. บทบาทของกลุ่มเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาพัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธงชัย สมบูรณ์. 2549. อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เปรม ตินสุถานนท์. 2547. ความเป็นคนไทยด้วยจิตวิญญาณ. วารสารราชบัณฑิตยสถาน.
- พิมพ์ชนก เทพโพธา. 2550. การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมชุมชนบ้านเด่นห้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- รวีพร อัมโรจน์. 2544. การเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์. 2552. ศาสนาคริสต์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของชุมชนในภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารการศึกษามหาสารคาม.
- วชิราภรณ์ สังข์ทอง. 2554. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร วุฒิกุล. 2549. กลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ของชาติในโครงการรณรงค์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สายชล สัตยานุรักษ์. 2550. คึกฤทธิ์กับประติมากรรม “ความเป็นไทย” เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2551. สถานการณ์การเรียนการสอนเพศศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. กระทรวงสาธารณสุข.

ภาษาอังกฤษ

- Luthje, C. 2004. Characteristics of innovating users in a consumer goods field—an empirical study of sport-related product consumers. **Technovation**. 24: 683-695.
- Metiri Group. 2003. Engauge 21atCentury Skills: **Literacy in the Digital Age**. Los Angeles.
- Roger, E.M. 1976. New product adoption and diffusion. **Journal of Consumer Research**. 2: 290-301
- Saaksjarvi, M. 2003. Consumer adoption of technological innovations. **European Journal of Innovation Management**. 6 (2): 90–100.